

Het draagvlak gefotografeerd

Een enquête naar de collectieve identiteit bij leden, kernleden en beroepskrachten van het ACW en zijn deelorganisaties.

Guy Van Gyes, Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA), Leuven, 1996, 2 vol.

Al tientallen jaren voorspellen progressieve intellectuelen het nakende einde van de christelijke arbeidersbeweging. Maar zoals wel vaker is de wens de vader van de gedachte: in werkelijkheid staat het ACW nog altijd stevig overeind, en beheerst de organisatie als geen ander het sociale en politieke leven in Vlaanderen. De koepelorganisatie ACW, de vakbond ACV, de christelijke mutualiteiten, de KAV en de KWB, Vakantiegoegens, Ziekzorg, Bacob, VDK, de Volksverzekeringen; er is geen enkele gemeente in Vlaanderen waar de christelijke arbeidersbeweging niet een stevige voet in huis heeft. Een groot-schalige enquête van het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA, KULeuven) toont aan waarom de christelijke arbeidersbeweging zo'n succesformule is en blijft in Vlaanderen: er is geen enkele andere organisatie die zo dicht aanleunt bij het profiel van de modale Vlaming. Getrouwd, twee kinderen, een christelijke traditie, gehecht aan de eigen gemeente, een eerlijke werkmens, die weinig op heeft met allerlei culturele nieuwlichterij; het profiel van de ACW-leden levert een perfect beeld van 'la Flandre profonde'. Het portret zou compleet zijn geweest als de onderzoekers ook hadden gevraagd hoeveel ACW-leden na de mis op zondagmorgen een pint gingen drinken in café *De Gilde*.

Toch is het lezen van dit onderzoeksrapport behoorlijk frustrerend. Het onderzoek is namelijk besteld en betaald door de leiding van het ACW. Volgend jaar bestaat het ACW 75 jaar,

en ter gelegenheid daarvan wil het ACW-bestuur de 'fundamentele doelstellingen' van de organisatie herschrijven. Om dat voor te bereiden werden reeds diverse informatievergaderingen opgezet, en werd ook deze enquête uitgevoerd. Het onderzoek is volledig op de maat gesneden van de vragen van de ACW-leiding, en dat maakt het heel wat minder interessant voor de geïnteresseerde buitenstaander. Dat begint al bij de steekproeftrekking. In feite gaat het hier niet om één grote enquête, maar wel om 16 kleine enquêtes, bij telkens een ander segment van de grote ACW-familie. Deze werkwijze zal wel kostenbesparend zijn geweest, maar ze maakt de enquête minder bruikbaar voor de geïnteresseerde buitenstaander. Door de vreemde steekproeftrekking kunnen we nagaan of de KWB-kernleden minder gelovig zijn dan de leden van Vakantiegoegens, en of de ACW-bestuursleden ook wel lid zijn van de Christelijke Mutualiteiten. Voor de ACW-leiding is die informatie over elke groep afzonderlijk misschien van vitaal belang, maar de wetenschapper heeft er weinig aan. Simpele vragen, zoals 'hoe zit het met de mispraktijk van de ACW-leden?', 'stemmen ze nog CVP?', kun je aan de hand van deze enquête niet beantwoorden. Door het feit dat de onderzoekers al bij de steekproeftrekking een onderscheid hebben gemaakt in 16 kleine groepen, kom je er ook niet door het optellen van de resultaten. De wetenschapper die gehoopt had een portret te krijgen van de christelijke arbeidersbeweging tout court blijft dus op zijn honger zitten; het blijft bij 16 kleine facetten.

De lezer van het rapport wordt dus getraceerd op een waar oerwoud van cijfertjes en figuren, die niet altijd even gemakkelijk te interpreteren zijn.

Met veel passen en zoeken kom je dan toch tot een soort portret van het ACW-milieu in Vlaanderen. ACW-leden zitten duidelijk in de middenmoot van de Vlaamse samenleving. Dat begint al op economisch vlak: het ACW staat vooral sterk bij de geschoolde arbeiders en de lagere bedienden. Dit betekent evenwel dat ook de christelijke arbeidersbeweging er niet in slaagt werklozen en andere 'mensen aan de rand van de samenleving', zoals het rapport dat noemt, te bereiken. De overgrote meerderheid van de ACW-leden beschouwt zichzelf als christelijk, maar slechts een kleinere groep (vooral dan bij de kernleden) vertaalt dat ook in trouw kerkbezoek. De consumptie van 'elitaire' cultuur staat op een laag pitje, maar daarentegen wordt wel vaak TV gekeken. Opvallend daarbij is dat de BRTN het bij de ACW-leden stukken beter doet dan bij de Vlaamse bevolking in het algemeen. 'Volksverheffing' ligt de leden van de christelijke arbeidersbeweging nog altijd nauw aan het hart. Het waardenpatroon van de ACW-leden is typisch voor de arbeidersklasse, zoals Lipset dat al in de jaren vijftig beschreef: economisch progressief, cultureel conservatief. De manier waarop deze termen ingevuld worden, maakt echter duidelijk dat het rapport het niet zozeer heeft over het cultureel conservatisme dat Lipset destijds beschreef, maar veeleer over de oude en de nieuwe breuklijn, zoals die de afgelopen jaren in onze samenleving zijn gegroeid. Dat betekent dat er binnen de christelijke arbeidersbeweging een sterke cultuur van solidariteit leeft: de ACW-leden blijven sterk bekommerd over sociale rechtvaardigheid en de belangen van de arbeidersklasse. Ze zijn voorstander van een overheidsingrijpen in de economie en pleiten voor een sterke

vakbond. Het rapport vat het goed samen: de leden van de christelijke arbeidersbeweging staan voor solidariteit en rechtvaardigheid (blz.233). Op cultureel vlak geloven ze echter in de waarde van het gezin en de familie, in traditie, in arbeidsethos en zijn ze gekant tegen allerlei pedagogische experimenten. Wat dat betreft is er allicht weinig verschil tussen de achterban van de christelijke en die van de socialistische arbeidersbeweging. Maar de ACW-leden kleuren dat specifiek christelijk in: de veroordeling van een egoïstische of libertaire levensstijl is algemeen, terwijl het zich opofferen voor de gemeenschap hoog scoort bij de geënquêteerden. De ACW-leden zijn, volgens dit onderzoek, sterk op de gemeenschap gericht. Hoewel dit niet expliciet bevestigd werd in de enquête blijkt er in de christelijke arbeidersbeweging nog een stevige dosis nestwarmte aanwezig.

Toch valt er methodologisch wel een en ander op te merken op de manier waarop gepeild werd naar de waardenoriëntaties. Daarbij werd gebruik gemaakt van een techniek die ontwikkeld werd door de Israëlische psychiater S. Schwartz, en waarbij de geënquêteerden in totaal 61 'waarden' voorgeschoteld krijgen, waarvan ze dan mogen aanduiden wat ze belangrijk vinden. De waarden worden aangeduid met enkele woorden ('liefde', 'schoonheid', 'ware vriendschap'), zonder veel uitleg of context. Men kan zich de vraag stellen of dit wel een goede methode is om waardenoriëntaties te meten. Als een respondent bijvoorbeeld stelt dat 'vrede', 'tolerantie', 'genot' en 'vrijheid' voor hem belangrijk zijn, loopt dat dwars door alle dimensies heen die de onderzoekers maken. En wat leren we uit het feit dat 97% van de respon-

denten 'ware vriendschap' belangrijk vindt? Het zou er nog maar aan mankeren.

Ook het taalgebruik maakt dit rapport niet echt gemakkelijk verteerbaar. Neologismen als 'sokkelhomogeniteit', 'verzwakte cultuurchristenen' of 'zuilvoet' zijn op den duur toch wat van het goede te veel. De auteur lijkt ook geneigd te vergeten dat er nog een Vlaanderen bestaat naast het ACW. Wat te denken van een zin als "Spreeken over het middenveld in Vlaanderen betekent het hebben over het katholieke zuilnetwerk" (blz.65)?

Het voortdurend opdelen van de onderzoekspopulatie in 16 kleine subgroepen heeft over het algemeen niets dan nadelen, maar het laat ons wel toe een beeld te krijgen van het functioneren van het ACW als organisatie (en daar was het uiteindelijk toch om te doen bij de opdrachtgever). Uit de enquête blijkt een duidelijk onderscheid tussen de gewone leden en de kern- of bestuursleden van de verschillende organisaties. Het zijn de kernleden die het cement vormen van de christelijke zuil: ze zijn kerkser, stemmen vaker op de CVP en zijn vaker lid van andere christelijke organisaties dan de gewone leden. Overlappende lidmaatschappen vind je vooral bij deze groep, veel minder bij het voetvolk. Hierop is één uitzondering: uit de enquête blijkt dat het de werknemers van het ACW zijn die het minst geneigd zijn CVP te stemmen. Hun voorkeur gaat vooral richting Agalev. In de pers kreeg dit feit wat aandacht (ontrouw in de eigen geleerden!), maar de hoge score van Agalev kan vooral verklaard worden door het feit dat het hier om een groep van hooggeschoolde personeelsleden gaat, terwijl de vrijwilligers van het ACW een lagere scholingsgraad hebben. Uit het onderzoek blijkt voorts dat vrou-

wen het niet gemakkelijk hebben in de ACW-hiërarchie: ze leveren een belangrijk deel van de gewone leden (ca. 40%), maar bij elk hiërarchisch niveau daalt dat percentage, en in de hoogste regionen zijn ze nauwelijks vertegenwoordigd. Blijkbaar is het functioneren van de ACW-hiërarchie nog altijd gericht op het uitsluiten van vrouwen uit leidinggevende functies. Een van de mechanismen waardoor vrouwen worden uitgesloten zien we duidelijk bij de Kristelijke Arbeidersvrouwen, de KAV. Bij de gewone leden is er een duidelijk overwicht van vrouwen die een betaalde baan hebben. Maar bij de kern- en de bestuursleden zijn het de huisvrouwen die de plak zwaaien. Blijkbaar is het voor vrouwen bijzonder moeilijk een betaalde baan en de inzet in het gezin te combineren met vrijwilligerswerk in een sociale of politieke organisatie. Ondanks het feit dat het profiel van het ACW zo perfect aansluit bij de middenmoot van de Vlaamse bevolking, zien we echter ook hier een zekere veroudering optreden: ook de christelijke arbeidersbeweging heeft het blijkbaar moeilijk aansluiting te vinden bij jongere generaties. In de enquête werd ook gevraagd naar partijvoorkeur. Bij de gewone leden stemt zo'n 60% CVP; bij de kern- en bestuursleden loopt dat op tot ongeveer 80%. Opvallend is dat bij de andere partijen Agalev het relatief goed doet, beter in elk geval dan de SP. Het Vlaams Blok blijft in de meeste categorieën hangen rond de 2%; blijkbaar heeft de ACW-achterban de lokroep van extreem-rechts goed doorstaan, beter in elk geval dan de socialistische arbeidersbeweging. In het algemeen blijkt bij de ACW-leden trouwens een viscerale afkeer te bestaan voor deze partij. Met die stemvoorkeur is wel iets vreemds aan de

hand. Wanneer je gaat kijken naar de dimensies economisch progressief/cultureel conservatief zie je dat de ACW-leden bijna perfect overeenstemmen met het electoraat van de SP, zoals dat onderzocht werd door het ISPO-verkiezingsonderzoek van 1991; er is daarentegen wel een zekere afstand met het electoraat van de CVP. Wat betreft culturele en economische opvattingen is er geen enkel verschil tussen een SP-kiezer en een ACW-lid. Het rapport zelf doet hier wat omfloerst over. De auteur stelt: de ACW-leden "zijn op die manier te vergelijken met de partijelectoraten van de traditionele centrum-

linkse partijen" (blz.113).

Toch blijft de lezer ook hier op zijn honger zitten. Op het eind van de enquête wordt aan de ACW-leden gevraagd wat ze nu uiteindelijk willen van de organisatie. Daarbij krijgt men maar liefst 39 antwoordmogelijkheden, gaande tot 'meer aandacht voor het internationale optreden van de organisatie'. Alleen de vraag naar een herbekeken van de band met de CVP werd blijkbaar niet gesteld (mocht niet gesteld worden?); dit zou nochtans bijzonder relevante informatie hebben opgeleverd. Wat verwachten de ACW-leden dan wel van hun organisatie?

Twee prioriteiten springen er uit: de te-

werkstelling en de vrijwaring van de sociale zekerheid. Vooral over de toekomst van de pensioenen maken de ACW-leden zich zorgen. Alle andere antwoordmogelijkheden (veiligheid, vrede, leefmilieu) scoren flink lager. Ook wat dat betreft zal er dus niet zoveel verschil zijn tussen ACW-leden en leden van de socialistische arbeidersbeweging. De ACW-leiding weet nu dus wat er van haar verwacht wordt: tewerkstelling en sociale zekerheid. Het wordt geen gemakkelijke opdracht dat ook te vertalen naar de concrete werking van de organisatie.

Marc Hooghe